

SOUMAYA MAJDOUB, ONDERZOEKER AAN DE VUB

“Het kapitalisme moet *uitgedaagd* worden”

Niet de overbevolking, maar de overconsumptie is de oorzaak van de klimaatcrisis. Dat zegt Soumaya Majdoub (VUB). Het kapitalistische systeem, dat alleen maar gericht is op groei, is helemaal scheefgetrokken. “De oplossing vraagt om een ecofeministische bril, waarbij zorgzaamheid en verantwoordelijkheidszin centraal staan.”

TEKST: MELANIE DE VRIEZE | FOTO: KAREL DUERINCKX

Soumaya Majdoub is onderzoekster aan de UB School of Economics in Barcelona en is verbonden aan het departement Sociologie van de VUB. Daarnaast is ze lid van het Hoog Comité voor een Rechtvaardige Transitie. In haar werk kijkt ze naar de grootste uitdagingen van dit tijdperk, namelijk het tegengaan van klimaatverandering en het bedenken van nieuwe economische modellen waarbij de mens zich terug als deel van de natuur beschouwt.

Overconsumptie grote probleem

In haar boek *‘Consumeren als konijnen’* ging ze op zoek naar de oorsprong van

de angst voor overbevolking. “Veel van wat vandaag misgaat, wordt door zowel beleidsmakers, activisten als sommige wetenschappers toegewezen aan overbevolking”, zegt ze. “Denk maar aan de verloedering van het milieu, het vervagen van normen en waarden, migratie en de economische crisissen.”

Het echte probleem is volgens Majdoub niet het aantal mensen op de wereldbol, maar wel de hoeveelheid goederen en diensten die op de markt gebracht worden. “De biodiversiteit- en klimaatproblematiek wordt veroorzaakt door overconsumptie. Die is niet vraaggedreven

door de consument, maar wel groeigedreven door de bedrijven. Ondernemingen willen altijd maar meer groei en meer winst. Daarom moeten we het kapitalistische systeem onder de loep nemen. Het systeem is inherent

scheef. Vaak gaat men ervan uit dat het kapitalisme gedefinieerd wordt door markten en handel, maar die bestonden ook al duizenden jaren ervoor. Ik beweer dus niet dat we het ondernemerschap moeten terugschroeven, maar wel dat het kapitalisme — waar de focus alleen maar ligt op winst en groei — onder de loep moet worden genomen. Aan *growth hackers* hebben we geen nood, wel aan slimme ondernemers die in *exnovation* een toekomst zien.”

Dwarsdenker

In dwarsdenker laten we elke keer iemand aan het woord met ideeën die we niet noodzakelijk delen, maar die we toch graag begrijpen.

Kapitalisme op de schop

Er moet volgens Soumaya Majdoub een collectieve actie komen om de scheefrekening van het kapitalistische systeem aan te pakken. “Drie elementen kenmerken het kapitalisme als economisch systeem”, legt ze uit. Een eerste is de kunstmatige schaarste. “De oorsprong van het kapitalisme ligt in een systematische poging van elites om de toegang van mensen tot het gemeengoed en het in staat zijn om zelf in je onderhoud te voorzien, te be-

perken. Tot op vandaag zijn er pogingen om kunstmatige schaarste te verzekeren, denk maar aan de toegang tot essentiële goederen, huisvesting, gezondheidszorg, onderwijs, vervoer, enzovoort. Kijk gewoon naar de debatten die we in volle pandemie hadden over het vaccin. Het gaat over goederen die gemakkelijk op een hoog niveau van kwaliteit aangeboden kunnen worden op een universele openbare basis.”

Een tweede element is de afhankelijkheid van een eeuwigdurende expansie, waarbij de steeds toenemende productie van handelsgoederen als ultieme doel wordt beschouwd. “Daaruit kunnen we concluderen dat het kapitalisme het enige intrinsiek expansieve economische systeem in de geschiedenis is. Dat wil ook zeggen dat het systeem in feite een crisis nodig heeft. Want als er geen voortdurende expansie is, dan is het systeem in crisis. De verhoging van productie is niet in de eerste plaats bedoeld om te voorzien in de menselijke behoeften maar wel het accumuleren van winst. Een bedrijf dat break-even draait, waar iedereen zijn salaris op het einde van de maand krijgt en waarbij de eigenaar erin slaagt om alle kosten te dekken, is geen doel meer op zich. De input van arbeid en natuur moeten tegen een zo laag mogelijke prijs verworven worden, waardoor er een voortdurende druk op de lonen ontstaat. Dat systeem leidt automatisch tot ongelijkheid en een ecologische implosie.”

Ten slotte maakt het kapitalisme democratische besluitvorming onmogelijk, stipt Soumaya Majdoub aan. “We moeten dringend de regels van het aandeelhouderskapitalisme heroverwegen als we willen afstappen van de gefinancierde vorm van kapitalisme die waardeonttrekking blijft belonen boven waardecreatie. Ik volg de economiste Mariana Mazzucato waar die stelt dat rijkdom

collectief gecreëerd wordt en de verdeling dus openlijk besproken moet worden met alle belanghebbenden aan tafel. Beslissingen over wat er geproduceerd moet worden, voor welke doeleinden, ten gunste van wie en onder welke voorwaarden, vallen over het algemeen samen met de belangen van zij die het kapitaal in handen hebben. Hoe anders zouden we de arbeid en de natuur niet kunnen behandelen, mochten we een systeem van economische democratie hebben? Ik zeg alvast dat er minder uitbuiting zou zijn, meer gelijkheid, meer zorg voor het milieu en vooral georganiseerd rond de voorziening in de menselijke behoeften die het niveau van genoeg niet overschrijdt.”

Ecofeminisme als oplossing

Een systeem waarin de productie sociaal, rechtvaardig en ecologisch regeneratief is, vraagt een ecofeministische bril, zegt Soumaya Majdoub. “De oplossing begint bij het erkennen dat kapitalis-

“Wat we willen, is de verloedering van de aarde tegengaan zonder iets te veranderen aan onze levensstandaard.”

me slechts een korte maar destructieve fase is in de geschiedenis van de mensheid. Alleen zo kunnen we economische systemen vormgeven voor de realiteit van onze tijd. In plaats van alleen in te zetten op groei en winst, moeten we ook waarden als zorgzaamheid en verantwoordelijkheidszin prioritair maken in het bedrijfsleven.”

Mensen kunnen zich niet voorstellen hoe een wereld zonder kapitalisme eruit zou zien, merkt ze op. Daardoor blijven ze vasthouden aan die groei. “Nieuwe technologieën inzetten en de aard van onze consumptie veranderen om ons

steentje bij te dragen aan het milieu terwijl ons bbp kan blijven groeien, is klinkklare onzin. Meer nog, er is geen empirisch bewijs voor die zogenaamde groene groei. Zelfs bij alle mogelijke technologische innovatie die we kunnen bedenken, is zo'n ont koppeling in de toekomst niet haalbaar. Daardoor streef je naar een oplossing die nalaat om de machtsverhoudingen in kaart te brengen. Wat we willen, is de verloedering van de aarde tegengaan zonder iets te veranderen aan onze levensstandaard."

Ze sneert ook naar de milieu-activisten die decennia riepen om naar een 100% omschakeling naar hernieuwbare energie te gaan. "Zij vallen in dezelfde eurocentrische valkuil. De loutere vermindering

omvang van de uitdagingen op een rechtvaardige en ook duurzame manier aangepakt worden."

Strijd tegen onrechtvaardigheid

De verwevenheid van het sociale en het ecologische aspect is te zien wanneer die machtsverhoudingen in kaart gebracht worden. "Strijden tegen klimaatverandering kan niet zonder de strijd tegen onrechtvaardigheid. De oplossingen voor de klimaatcrisis zijn eerst en vooral fundamenteel sociaal. Technologische oplossingen zullen niet leiden tot ecologisch welzijn of rechtvaardigheid. Er is echter geen universele oplossing. Het vraagt om een herverdeling en herstelling in lage-loonlanden, gekoppeld aan *degrowth* bij ons. Want het is onmogelijk om *degrowth* op

“Nieuwe technologieën inzetten en de aard van onze consumptie veranderen terwijl ons bbp kan blijven groeien, is klinkklare onzin.

van de fossiele afhankelijkheid mag niet het antwoord zijn. Het activistische model als geheel moet ter discussie gesteld worden. Het hele groene energie-verhaal is *greenwashing*. Als onze politieke en financiële inspanningen voor een ecologische transitie in die richting gaan, dan zijn we contradictorisch bezig. We moeten de energiesystemen zo omvormen dat de

te leggen aan lageloonlanden. Ik hoor die discussies. Die zijn surrealistisch, want het houdt geen steek dat we na het kolonialisme, dat door de extreme uitwassen van het kapitalisme een scheef trekking heeft verwezenlijkt, dit nu laten opvolgen door opgelegde *degrowth*." ■

Ondernemers over 'tegen de muur lopen'

De coronacrisis speelde heel wat ondernemers de voorbije jaren parten. Daarvan getuigen zowel pas gestarte ondernemers als ervaren rotten. Door de crisis geraken was zowel mentaal als financieel geen lachertje.

TEKST: PATRICK VERHOEST

FOTO'S: GF | ILLUSTRATIE: ISTOCK BY GETTY IMAGES

Nadat geboren en getogen Gentenaar Stan Jeanty twee jaar ondernemers adviseerde als management consultant bij horsum, achtte hij zijn tijd gekomen om zelf ondernemer te worden. Het idee dat hij al lang in zijn hoofd had, was dat van *ridesharing*. Het vroegere carpoolen, zeg maar. Het principe is dat mensen via een app kunnen afspreken om samen naar een identieke werkbestemming of event te rijden. Jive was geboren. Stan Jeanty: "We ontwikkelden met Jive een gemakkelijk te gebruiken platform, vergelijkbaar met Uber. Het is onze ambitie om wagens van de

baan en CO₂ uit de lucht te halen, omdat mensen vaak alleen in de wagen naar eenzelfde bestemming rijden."

Timing

Al snel haalde Jive een *seed*-investering op en stonden enkele van de grootste festivals van België en werkgevers aan te schuiven om de app te proberen. Er was veel enthousiasme voor het idee. Alleen de timing voor de opstart van Jive bleek nadien wel heel onfortuinlijk te zijn. En toen kwam maart 2020. Stan Jeanty: "Onze markt was op één nacht volledig verdwenen: er waren geen